

רשימות

בפרשת השבוע

מטות - מסעי

פרק ל"ב פסוק ט"ז

נבנה למקננו פה

רש"י: חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם, אמר להם משה, לא כן, עשו העיקר עיקר, והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם. קשה על זה שהרי כך נהג יעקב אבינו [בראשית לב כה] שחזר על פכים קטנים, וחז"ל דורשים [חולין צא]. מכאן שצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם, ואפשר שלכן חסו על מקניהם תחילה? י"ל שכאן זה שונה כיון שמדובר על בניהם ובנותיהם ולא על עצמם, שאדם יכול להקדים ממונו לעצמו, כמו שהגמרא מסבירה שם שצדיקים ממונם חביב עליהם מגופם, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל, אך על אחרים אפילו הם בניו אינו יכול להקדים את ממונו להם, שבודאי חייב להקדים את בניו לממונו, [אך ק"ק על זה מהגמרא בסוטה (יב). ששם משמע שגם על בנו נאמר הדבר, שהרי שמו את משה רבינו בתיבת גומא הזולה, ולא בעצים השומרים יותר והיקרים יותר], ובגלל דבר זה, שינו המדפיסים בפיוט של נעילה ביום כיפור שאנו מזמרים גם בכל מוצאי שבת "המבדיל בין קודש לחול", ולכן מודפס היום בסידורי התפילה "זרענו וכספינו ירבה כחול", אולם הגירסא הישנה היתה שונה, והיא "כספינו זרעינו ירבה כחול", והמדפיסים שינו את הנוסח מכיון שמשה רבינו הקפיד על בני גד ובני ראובן שהקדימו ממונם לזרעם, ועיין בשו"ת חתם סופר [אור"ח סייובכדמן ס"ז] שכתב לקיים הגירסא הישנה, כיון שמתישב עם שאר הפיוט, עיין שם.

לפי זה יש להבין את דברי המדרש בבראשית [תנחומא ישן]: על הפסוק "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן", וז"ל המדרש "וכי הצאן יודעות מהו שלום, שאמר לו את שלום הצאן? אמר רבי איבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, לפי שהיה יעקב משתכר מצאנו, ואכל החלב ולובש הגז, לפיכך נצרך לשאול בשלומן, לכך נאמר "את שלום אחיך ואת שלום הצאן", ע"כ, שאפילו שחשוב הדבר לשאול בשלום צאנו משום שידע מצבן ולהתפלל עליהם, אך בכל זאת בניו קודמים להם, שהם חשובים יותר.

פרק ל"ג פסוק ד'

ומצרים מקברים

רש"י: טרודים באבלם.

פירוש: שמכת בכורות היא המכה האחרונה החזקה לפני היציאה ממצרים, אז חוץ מהסיבה המרכזית שהיא להכריח את פרעה להוציא את בני ישראל ממצרים, ישנו עוד נס והוא שיהיו המצריים טרודים באבלם ובקברות יקיריהם [שלושה ימים כך כתוב בספר הישר בפרשת בשלח], וכל זאת כדי שלא ירדפו אחרי בני ישראל כיוון שטרודים באבלם, וממילא גם בני ישראל לא יפחדו לצאת ממצרים מפני הרוח פני אחריות. ונס הנהיג מצרים אצל המרגלים [במדבר יג לב רש"י ד"ה אופלת יושביה] ששה ק"ה עשה שיהיו חובה מקרה מוות בלתי צפוי, כיון שישויהו טרודים באבלם, ולא ישחיתו במרגלים [דמר שהמרגלים

השתמשו בו לרעה באמרם ארץ אוכלת יושביה] אך כאן לבני ישראל עדיין היה פחד מסוים כמו שכתבנו בחומש שמות, כי ברגע שיגמרו לקבור את הבכורים, ירדפו אחרי בני ישראל כדי להחזירם לעבדות, כפי שאכן קרה. עוד י"ל שישנו הבדל בין המקברים אצלנו לבין המרגלים ששם המקברים כלל לא ראו ולא שמו לב למרגלים, לבין המצריים שראו בעינים פקוחות שבני ישראל יוצאים כמו שנאמר מפורש אצלנו בפסוק [ג'] "יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים", וכן מפורש בדברי רש"י [הבאנו לקמן בדברים פרק ל"ב פסוק מ"ח] שהביא את דברי חז"ל "[שמות פרק י"ב, פסוק נ"א] על הפסוק "בעצם היום הזה הוציא ה'", לפי שהיו מצרים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלים סיפות וכלי זין והורגין בהם. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מוציאן בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה". וי"ל שלא היה די בקבורת בני המשפחה כדי למנוע אותם מלרדוף אחרי בני ישראל, לכן הפסוק ממשיך "ובאלהיהם עשה ה' שפטים", שהם היו שבורים ורצוצים לגמרי מזה שה' גם העניש ושבר את אלהיהם, ורק אז לא קמה עוד רוח באיש מאנשי המצריים [לכמה ימים] לרדוף אחרי בני ישראל, אפילו שראו אותם בעיניהם עוזבים ביד רמה. [ובזה מיושב מה שהפסוק אומר "לעיני כל מצרים", וכן בהמשך "ובאלהיהם עשה ה' שפטים", שלכאורה הוא לא מקומן].

פרק ל"ג פסוק ו'

ויסעו מסכת ויחזנו

רבים שואלים מדוע נאמר בפסוקים אלו נאמר את שמות המקומות ששם חנו ואחר כך נסעו משם, הרי בוודאי שאם נסעו למקום פלוני הרי משם המשיכו במסע והרי התורה אינה מאריכה שלא לצורך, ויכלה לומר שהגיעו למקום פלוני ומשם נסעו הלאה והגיעו למקום אלמוני? י"ל שאינו דומה המקום שאליו הגיעו למקום שממנו עזבו, אפילו שהמקום פיזית נראה אותו דבר, אך האדם שהיה במקום מסוים בחיים והתקדם הלאה מבחינה רוחנית הרי הוא אדם שונה ולכן כתוב בתורה שוב את המקום שממנו עזבו, שהרי בני ישראל התקדמו הלאה לקראת כניסתם לארץ ישראל שהיו צריכים לעבור את כל המקומות שעברו שם ואת כל התהליכים שעברו עד שהגיעו לארץ המובטחת. לפי זה אפשר להבין את הפסוק [לג טז] "ויסעו ממדבר סיני", שלכאורה צריך להבין מדוע הפסוק לא פרט את מעמד הגדול והנורא שהיה בהר סיני שהוא קבלת התורה כמו שפרט בכמה מסעות מה היה להם שם, כגון בפסוק י"ד "ולא היה שם מים לעם לשתות", אלא י"ל זאת על פי דברי המדרש וזה לשון [מדרש ילמדנו, בד"ה פורענות] "כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלושת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני, אמר הקב"ה לא נסמוך פורענות לפורענות". וכיון שהיו כתינוק הבורח מבית הספר, ממילא לא קבלו את מלוא היכולת הרוחנית שהיו יכולים לקבל במקום זה ולכן התורה לא פירטה מה עשו בהר סיני, אך כיון שלמעשה שקבלו הרבה רוחניות במדבר סיני לכן התורה מאריכה ויסעו מהר סיני וכמו שהסברנו שכך היה בכל המסעות. [וכן י"ל גם בפסוק י' שחנו בים סוף והתורה לא הזכירה מהנס הגדול של קריעת ים סוף, והוא מכיון שגם שם יכלו לקבל יותר ברוחניות לולי התעכבותם היתירה בלקיחת ממון המצרים כמבואר בחז"ל שם על הפסוק "ויסע משה את בני ישראל"].

פרק ל"ד פסוק ב'

זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה

רש"י: לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ, ואין נוהגות בחוצה לארץ, הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב, לומר לך, מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות.

קשה מה ראייתו של רש"י, שסיבת כתיבת גבולות הארץ היא המצוות הנוהגות בה, הרי מדובר בפרשה הזאת לגבי חלוקת הארץ, כמו שנאמר במפורש בהמשך הפרשה [לד, יג], אם כן לכן הפסוק כתב את גבולות הארץ, כי צריך שידעו את גבולות הארץ, כדי שידעו את גודל הארץ שעומדת לחלוקה, ואת מקומה? י"ל שרואים מכאן שהדבר הכי חשוב שלמענו נכנסו לארץ הוא המצוות הנוגעים בה, ולכן רש"י כותב בפשיטות שמדובר לגבי המצוות התלויות בארץ.

כמו שהגמרא מביאה בסוטה לגבי משה רבינו [י"ד]. "דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". עוד ראה לדבר י"ל בדרך הגימטריה, "זאת הארץ אשר תפל", כמספר "והוא המצוות התלויות בארץ", שניהם במספר 1715.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובותו haseforum@gmail.com